

Наталија Лудошки

ЕРОС КОЈИ СЕ НЕ ГАСИ

(Бранка Петровић: *Писма Драгану и Саши*, Лагуна, Београд, 2023)

Ја знам шта ће остати вечно. Нејролазна љубав. Две руке које се додирују. Два шела која уживају једно у другом. Знам да неће о томе постојати запис који не може да уништи никакав канцер, никаква трупелж, никаква бомба, никакво зло, ни зависност – ништа.

Бранка Петровић

Бранислава Бранка Петровић (Београд, 1933–2012) непозната је широј јавности. У *Писмима Драгану и Саши* открива се као супруга филмског редитеља Александра Саше Петровића. Ипак, реч је о личности која не припада реду пуких удовица знаменитих стваралаца, „чуваркућама” (како Александар Ђуричић именује „животне сапутнице” познатих), већ је и респектабилна стваратељка. Англисткиња по образовању, шездесетих

година, превела је романе Вилијама Голдинга *Господар мува* и Вилијама Фокнера *Пошамнели анђели*, *Приповешке* Дилана Томаса и *Аутобиографију* Салвадора Далија. Седам година провела је у културној редакцији *Полишке*. Потом се, посвећена болесном сину, одрекла каријере. Но, била је сарадница у готово свим филмским подухватима Александра Саше Петровића, а по његовом одласку (1994) старала се о његовој уметничкој оставштини – нарочито о никад недовршеном материјалу за серију рађену по *Друјој књизи Сеоба* Милоша Црњанског. Судбина протагонисте тог филма обележава и осећајност жене која се умрлом мужу и сину обраћа писмима. Оно што, љубављу везан за умрлу супругу, Павле Исакович исповеда – „Сам сам... Умрећу као што чашу воде пијем. Смрт је за мене у мраку буђења. Ништа ми лакше неће бити но очи да поново склопим” – односи се једнако и на Бранку Петровић. Надживевши мужа и сина који су давали смисао њеном постојању, оставши без правих саговорника, мисли и осећања кондензује у писмима: „Пишем вероватно зато што је мени лакше.”

Ми имамо само речи, певао је имењак ауторке ове књиге за коју је апострофирање Драгана и Саше животна морања. Јер, „без папира, исписаних папира, не бих могла да живим”. Необична „преписка” отпочиње 15. септембра 1994, непуних месец дана по смрти Саше Петровића, и траје до децембра 2011. године. Иако је смрт, у мноштву варијетета (суицид, еутаназија, болест) доминантна тема, странице овог волуминозног епистоларно-дневничко- мемоарског штива (на преко шест стотина страница великог формата), врве животом и љубављу.

Но „Како се пише о љубави?“, преиспитује се Бранка Петровић, „љубави која је стално присутна“, а да то не испадне неспретно, глупо и „увредљиво банално“.

За саопшћавање „најдражој особи“ пошребна је чистија оркестарска апаратура. Пошребан је, у ствари, оркестар. Засвира виолина, па угадне клавир и за њим флаута а онда ударе тасови па се јаве слајови харфе. Некада се јави одвратна мелодија која се руја и сиргачи. Све је то саопшћавање за које речи на папиру нису довољне. Где је ту реч која свира судњи дан као шруба, или реч флаута, која значи почетак. Не, то је айсолутно немоћуће. Али ја ово не пишем, ја разговарам са шобом и Драганом,

пише Бранка Петровић. Каткад тај рефлексивни, прелази у лирски проседе:

Дани су поштали леиши, а мени кожа бриди од љубави према вама и јага што нисте са мном, што ја нисам са вама, тамо неће.

А када понестану речи, посеже се за поезијом. Кавафијева љубавна лирика најближи је корелат неисказивој емоцији:

О, врати се, занеси ме безброј љуша / Љубљени осећају, врати се и занеси ме – / Док усјомена шела се буди, / И док жудње сшаре поново кроз крв сшрује, / Док усне се моје и пошсећају, / И руке док осећају да поново шре. / Врати се, ноћу, занеси ме безброј љуша / Док усне се моје и шело сећају...

Интроспективна, Бранка Петровић отвара у писмима и тешке, личне, табуиране теме. Оно о чему међу супружницима није било разговора, а везано је за родитељство, (не)рађање, раздвојеност... Оштра суткиња, ова супруга и мајка ни себи не прашта „грехе“.

Окренута онострaном, Драгану и Сaши, Бранка Петровић не окреће леђа стварности. Друштвена, витална, политична, мисли јој лете на све стране. Тако ова писма, осим личног, интимног слоја, у знаку ероса, садрже и онај хроничарски, друштвено-политички фон, у знаку деструкције и кварежи. Писани турбулентних деведесетих година двадесетог, и током прве деценије двадесет првог века, записи Бранке Петровић могу се читати и као уџбеник против заборава, па ће нам се све што обележава актуелну стварност, и оставља вечито отворено питање – да ли је могуће? – представити као већ виђено. (Сви ти јунаци наших дана, пописани су у регистру на крају књиге.) Осим креатура из политичког живота, на мети су и пријатељи који изневеравају некадашње идеале Либералне странке, али и институције огрезле у хипокризију: црква, медији, Академија...

На то вечито исто, односи се и непосредна стварност, али и она историјска, литерарна, уметничка. Музички зналац (бирала је музику за Сеобе), библиофил и филмофил, интелектуалка бритке памети, речита и оштра суткиња, Бранка Петровић из различитих регистара – хуморног, иронијског, пародијског – маркира појаве. Тако и њен речник не преза од онога што остаје испод радара стандардног језика, чиме богати и динамизује доминантно софистицирани есејистички проседе. Жесток фратар, рекла би Исидора.

Отклон од стварности, осим писања, представља и читање („Оргијам са читањем”). Константе њене обимне лектире су *Библија* којој се враћа око Ускрса, „стари” Макијавели, вечити Достојевски, Булгаков (зачитана, због *Мајсџора* и *Марјарише* пропустиће авионски лет), Владимир Војнович (*Живошом* и *прикљученијима војника Ивана Чонкина* увесељавала је сина), Надежда Мандељштам, Исак Бабел, Хана Арент, Ноам Чомски.

И наведени списак наслова и аутора открива профил личности чија писма далеко надилазе породични забран. На једном универзалном плану, проза Бранке Петровић чита се и као сведочење о судбини великог ствараоца у тоталитарном окружењу.

Писма Драјану и Саши, за која је предговор написао Драшко Ређеп, објављена су у сарадњи с Фондацијом „Александар Саша Петровић”, а приредио их је Властимир Судар.